

REPUBLIKA CRNA GORA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE

BILTEN

3 – 2006 Živa stoka

AGRARNI MARKETINŠKI INFORMACIONI SISTEM
CRNE GORE

14. mart 2006. Vol. 1, Broj 3

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Crne Gore

www.minpolj.vlada.cg.yu

Nastavljena obuka reportera	2
Nancy Cochrane – Ministarstvo poljoprivrede SAD o AMIS-u	2
Pregled cijena žive stoke	3-6
Balansiranje obroka za krave	7-9

Nastavljena obuka reportera

U toku prethodne nedjelje u Crnoj Gori su gostovali eksperti iz Ministarstva poljoprivrede SAD-a. U posjeti su nam bili: Gospođa Nancy Cochrane – Ministarstvo poljoprivrede SAD, Služba za ekonomske analize u poljoprivredi, Vašington, Gospodin William Meyers, savjetnik za izvještavanje o tržištima u stočarstvu, Gospodin James McCallister, savjetnik za izvještavanje o tržištima voća i povrća. Ovo je bila planska posjeta u toku koje je nastavljena obuka reportera u sakupljanju cijena sa terena. Posjećeni su svi centri u Crnoj Gori.

Nancy Cochrane – Ministarstvo poljoprivrede SAD o AMIS-u

Informacije koje su sada putem AMIS-ovog biltena na raspolaganju, kako poljoprivrednim proizvođačima, tako i drugim učesnicima u trgovini poljoprivrednim proizvodima, biće veoma važne za bolje donošenje odluka o prodaji i kupovini poljoprivrednih proizvoda. Proizvođači će bolje razumjeti svoje šanse na tržištu – na primjer, proizvođač iz Bara može da

odluči da li je isplativo da pokuša da svoju stoku prodaje u Prodgorici umjesto u lokalnu. Takođe, prehrambena preradivačka industrija ili restorani mogu bolje putem informacija sa AMIS-a da planiraju svoju nabavku. Međutim smatramo da će ove informacije biti najkorisnije malim farmerima. Oni su dosada imali najviše poteškoća da nađu informacije o situaciji na tržištima, pa zato smatramo da će ovaj projekat doprinijeti većoj transparentnosti i jednaku tržišnu utakmicu za sve učesnike.

Prethodne nedjelje tim stručnjaka iz Ministarstva poljoprivrede SAD posjetio je Crnu Goru u cilju procjene napretka projekta i da bi dao prijedloge za njegovo usavršavanje. Tim je posjetio poljoprivredne savjetodavne i selekcijske službe u Podgorici, Baru, Cetinju i Nikšiću. Ustanovili smo da su svi izvještači veoma ozbiljni u svom radu i rado su prihvatili sve naše prijateljske sugestije. Uvjereni smo da će izvještaji svakom narednom nedjeljom biti sve bolji i bolji. Tim stručnjaka Ministarstva poljoprivrede SAD će se ponovo vratiti krajem maja mjeseca u Crnu Goru kako bi nastavio sa treningom reportera AMIS-a.

Gospođa **Nancy Cochrane** – Ministarstvo poljoprivrede SAD, Služba za ekonomske analize u poljoprivredi, Vašington

REPUBLIKA CRNA GORA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE

IZVJEŠTAJ O CIJENAMA ŽIVE STOKE

Datum prikupljanja podataka: 01 - 12. mart 2006. godine
Izveštaj sastavila: Služba za selekciju stoke RCG

R.B.	Naziv živ.	Težina/ uzrast	Rasa	Jed. mjere	Dominantne cijene (u €)							Komentar
					Bar	Podgorica	Nikšić	Berane	Bijelo Polje	Pijevlja	Prosjeck CG	
1	Telad	80-160 kg	SIM	kg.	-	3.10	-	3.00	-	2.50	2.87	Slaba ponuda
2	Telad	80-160 kg	ostala	kg.	3.10	3.20	3.10	3.00	2.70	2.50	2.93	Slaba ponuda
3	Junad	do 300 kg	SIM	kg.	-	2.50	-	-	-	1.90	2.20	Slaba ponuda
4	Junad	do 300 kg	ostala	kg.	1.80	2.30	2.00	2.00	1.50	1.80	1.90	Slaba ponuda
5	Junad	više od 300 kg	SIM	kg.	-	-	-	2.00	-	1.40	1.70	Slaba ponuda
6	Junad	više od 300 kg	ostala	kg.	1.70	-	1.70	-	-	1.40	1.60	Slaba ponuda
7	Krave za klanje		SIM	kg.	-	-	1.10	-	1.20	0.90	1.07	Slaba ponuda
8	Krave za klanje		ostale	kg.	1.00	-	0.90	-	1.10	0.80	0.95	Slaba ponuda
9	Prasad		sve rase	kg.	-	-	3.50	3.50	-	-	3.50	Slaba ponuda
10	Tovljenici		sve rase	kg.	-	-	-	-	-	-		Nema ponude
11	Krmače za klanje		sve rase	kg.	-	-	-	-	-	-		Nema ponude
12	Jagnjad		sve rase	kg.	3.00	3.20	3.20	3.00	-	-	3.10	Slaba ponuda
13	Šilježad		sve rase	kg.	2.40	2.50	2.60	-	-	-	2.50	Slaba ponuda
14	Ovca		sve rase	kg.	1.70	2.00	-	2.00	-	-	1.90	Slaba ponuda
15	Ovnovi		sve rase	kg.	-	2.00	2.20	-	-	-	2.10	Slaba ponuda
16	Jarad		sve rase	kg.	-	-	-	-	-	-		Nema ponude
17	Koze		sve rase	kg.	1.60	-	-	-	-	-	1.60	Slaba ponuda
18	Priplodne junice		SIM	grlo	-	-	1,000	800	700	700	800	Slaba ponuda
19	Priplodne junice		HF	grlo	-	-	1,000	800	-	700	833	Slaba ponuda
20	Priplodne junice		smedje	grlo	-	-	-	800	700	700	733	Slaba ponuda
21	Priplodne junice		melez	grlo	-	650	-	-	600	-	625	Slaba ponuda
22	Priplodne krave		SIM	grlo	-	-	-	-	800	-	800	Slaba ponuda
23	Priplodne krave		HF	grlo	-	450	1,100	-	-	-	775	Slaba ponuda
24	Priplodne krave		smedje	grlo	-	500	-	-	-	-	500	Slaba ponuda
25	Priplodne krave		melez	grlo	-	550	600	-	-	-	575	Slaba ponuda

*Kvalitet proizvoda je dobar ukoliko drugačije nije naznačeno

HrvRegija

Prikaz cijena (kn/kg) za grupu proizvoda - stoka,meso i prerađevine-stočni sajam

Prices for product group
u razdoblju od 20-02-2006 do 26-02-2006 (08. tj. 2006.god.)

Hrvatska			Regija
			Hrvatska
robakod	Proizvod	Tip	Cijena
11001	tele simental (80<160 kg)-calf .	1.Min 2.Max Prosjek	20,00 28,00 23,88
11004	tele holstajn (80<160kg)-calf .	1.Min 2.Max Prosjek	18,00 25,00 20,69
11009	junica simental (za klanje)-heifer .	1.Min 2.Max Prosjek	10,00 13,00 11,41
11014	junica holstajn (za klanje)-heifer .	1.Min 2.Max Prosjek	10,00 10,00 10,00
11020	bik simental (>450kg)-beef .	1.Min 2.Max Prosjek	12,00 17,00 13,01
11033	bik holstajn (<450 kg)-beef .	1.Min 2.Max Prosjek	
11040	bik holstajn (300<450 kg)-beef .	1.Min 2.Max Prosjek	11,00 12,00 11,50
11043	krava simental (za klanje)-cow .	1.Min 2.Max Prosjek	4,00 10,00 6,76
11050	odojak (25-35 kg)-piglets .	1.Min 2.Max Prosjek	11,00 25,00 15,66
11057	svinja (80-120 kg)-pig .	1.Min 2.Max Prosjek	8,00 15,00 10,11
11064	krmača (za klanje)-sow .	1.Min 2.Max Prosjek	5,00 9,00 7,50
11070	janjad-lambs .	1.Min 2.Max Prosjek	20,00 40,00 25,26
11075	ovca (za klanje)-sheep .	1.Min 2.Max Prosjek	8,00 10,00 8,40
11085	ždrijebe-foal .	1.Min 2.Max Prosjek	14,00 14,00 14,00
11090	konj-hors .	1.Min 2.Max Prosjek	10,00 11,00 10,50

Izvor: TISUP

Cijene su izražene u kunama. (1Euro = 7,3 Kuna)

COMMISSION EUROPEENNE Direction générale de l'Agriculture DZ. Vlasnost bovine, porcine, ovine et aviculture		CIJENE STOKE ZA KLANJE U EU CIJENE NA TRŽIŠTU ZEMLJE ČLANICE PRIX DE MARCHÉ - ETATS MEMBRES MARKET PRICES - MEMBER STATES																Datum od: 27.02.06 do: 06.03.06													
(EUR/100kg POVI)	BE	CZ	DK	DE	EE	GR	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	EU	Promjena posljednje				
Juned U2	311,46	287,56	336,16	342,65	404,47	364,45	371,00	290,38	411,73	337,00	322,34	326,94	292,09	358,90	291,90	267,02	269,55	287,40	379,08	2,49											
Juned U3	288,91	276,68	332,41	339,64	383,03	360,27	357,00	292,40	402,34	321,64	317,00	327,95	248,18	359,10	294,41	263,14	273,78	279,76	357,58	6,83											
Juned R2	279,22	274,81	312,43	326,14	205,05	389,21	350,00	283,57	368,67	227,01	325,00	241,63								6,16											
Juned R3	316,67	271,25	317,66	320,90	377,16	334,76	343,00	285,79	366,30	219,94	289,10	347,78	302,53	321,20	351,80	268,72	255,68	303,53	265,65	5,09											
Juned O2	251,12	255,07	294,61	299,83	190,59	370,42	306,54	299,00	275,48	310,16	328,87	181,90	205,87	250,00	254,95	347,78	270,33	297,50	247,38	1,60											
Juned O3	236,63	250,64	288,96	303,39	179,21	350,13	318,08	293,00	275,42	311,01	328,87	183,87	194,42	274,40	347,78	265,89	300,47	249,49	335,80	0,27											
Juned	281,61	273,54	297,58	324,85	190,58	378,17	350,47	342,91	285,50	330,59	328,87	182,13	205,94	323,28	252,33	347,78	289,67	322,86	248,30	3,98											
Bikovi R3	269,34	293,31								229,79										3,98											
Bikovi	269,34	293,31								229,79										3,98											
Goveda U2										345,64										3,83											
Goveda U3										319,85										1,24											
Goveda U4										298,47										-0,89											
Goveda R3										305,27										1,13											
Goveda R4										305,75										0,91											
Goveda O3										313,43										1,17											
Goveda O4										325,00										1,32											
Goveda										290,55										1,05											
Kravia R2	256,79									210,87										0,35											
Kravia R3	249,35	197,11	268,20	249,37	177,03	180,48	329,00	250,68	208,19	288,41										2,25											
Kravia R4	192,14	264,72	252,21							174,38										2,81											
Kravia O2	234,96	180,51	211,10	226,83	159,72	172,30	153,81	258,00	230,06	206,19	145,27									2,95											
Kravia O3	328,27	173,04	234,96	238,07	156,46	169,56	162,03	263,00	240,19	210,27	141,00	162,09	243,32	179,27	247,54	206,25	190,42	182,50	161,11	1,86											
Kravia O4	216,33	173,50	235,23	244,11	144,95	139,52	254,00	241,54		176,21										0,05											
Kravia P2	187,05	148,94	166,47	177,30	144,82	135,59	219,00	186,75	164,21	203,59	132,09	158,04	235,20	155,01	207,75	184,32	162,94	170,10	103,57	1,30											
Kravia P3	181,38	133,64	197,63	198,07	139,39	100,00	147,37	244,00	232,43	181,04	203,59	131,62	145,01	227,36	228,47	190,26	180,68			3,33											
Kravia	224,26	182,21	203,12	229,07	149,60	167,84	160,11	270,68	230,40	185,66	203,59	139,91	157,00	256,51	169,51	212,91	242,76	214,54	190,92	1,97											
Junice U2	322,00									340,00										2,55											
Junice U3	303,50									287,70										6,28											
Junice R2	261,00	214,02	283,21	294,27	384,50	315,60	343,00	281,71	401,53	322,40										-4,29											
Junice R3	317,50	215,54	305,46	285,65	377,33	340,08	344,00	283,23	407,06	188,73	308,21	234,86								3,17											
Junice R4	211,28	299,30	278,48							188,04										0,89											
Junice O2	194,43	248,77	233,49	193,97	360,06	308,58	263,00	275,08	255,28	164,70	167,45	260,50	193,93							1,75											
Junice O3	195,70	272,76	239,07	179,85	315,92	296,30	278,00	276,74	232,18	257,53	162,91	177,34	254,80	193,49						1,52											
Junice O4	180,41	263,11	244,94	173,71	310,72	252,59	271,00	277,56		257,53	156,30	185,28								1,22											
Junice	287,20	207,49	284,06	258,92	187,92	354,38	339,65	350,02	280,51	405,19	163,56	174,19	303,68	200,45	311,20	258,16	277,53	209,02	331,36	2,01											
Poluice	246,63	228,55	255,47	278,46	170,70	347,41	318,68	307,56	270,59	353,67	257,00	162,57	186,74	291,22	193,65	292,16	248,81	279,44	217,37	2,65											
Promjena posljednje nedelje	2,51	0,62	-1,34	3,71	1,96	1,15	1,49	2,36	2,07	9,05	-0,03	0,30	1,10	-0,23	-2,50	2,25	0,70	-1,50	6,40	1,72	-0,44	-0,70	-0,90	-0,90	6,22	2,65					

Izvor: EU Komisija

BALANSIRANJE OBROKA ZA KRAVE

Dnevni obrok terba da bude količinski dovoljan, dobro izbalansiran, raznovrstan i ukusan, dovoljno kabast i probavljiv, da ne sadrži štetene materije i da je ekonomičan.

Hranljive materije koje se obezbjeđuju dnevnim obrokom treba da zadovolje:

1. Potrebe za održavanje (odvijanje osnovnih životnih funkcija, uzimanje i varenje hrane, minimalno kretanje)
2. Potrebe za proizvodnju (za reprodukciju, proizvodnju mlijeka i porast tjelesne mase)

DNEVNE POTREBE ZA ODRŽAVANJE ORGANIZMA

Tjelesna masa kg	Neto energija MJ	Svarljivi protein, g	Kalcijum, g	Fosfor g	NaCl g
500	30	290	30	23	25
550	33	310	33	25	28
600	35	330	36	27	30
650	37	350	39	29	33
700	39	370	42	31	35

Produktivne potrebe zavise od više činilaca (nivoa proizvodnje, tjelesne mase, faze laktacije).

Za svaki proizvedeni kg mlijeka potrebno je: 3 MJ energije, 60 g proteina, 2-3 g kalcijuma, 2 g fosfora i 2 g NaCl (so).

UKUPNE POTREBE ZA KRAVE OD 600 KG TJELESNE MASE PRI RAZLIČITOJ PROIZVODNJI MLIJEKA SA 4% MLIJ.MASTI

Proizvodnja mlijeka, kg	Neto energija MJ	Svarljivi protein, g	Kalcijum, g	Fosfor g	NaCl g
20	97	1530	96	61	70
25	112	1830	111	70	80
30	128	2130	126	78	90
35	143	2430	141	86	100
40	159	2730	156	95	110

Konзумiranje suve materije (SM) je važan kriterijum pri sastavljanju obroka, naročito za visokoproduktivne krave.

Količina konzumiranja SM zavisi od tjelesne mase, nivoa proizvodnje mlijeka, stadijuma laktacije, uslova spoljašnje sredine, režima ishrane, kondicije, tipa i kvaliteta sastojaka hrane. U zavisnosti od ovih parametara krava može konzumirati od 2-3.5 kg SM/100 kg TM.

Krave težine 600 kg, sa proizvodnjom od 20 kg mlijeka, konzumiraće 17 kg SM, sa 30 kg mlijeka oko 19 kg SM, dok krave sa proizvodnjom od 40 kg konzumiraju oko 24 kg SM dnevno.

Prilikom sastavljanja obroka, treba voditi računa i o sadržaju sirovih vlakana u obroku. Da bi se održao normalan sadržaj masti u mlijeku potrebno je oko 17% sirovih vlakana u SM obroka.

U obroku moraju biti zadovoljene potrebe u energiji, jer u suprotnom dolazi do gubitaka tjelesne mase i smanjenja prinosa mlijeka.

PRIMJERI OBROKA

Evo nekoliko orijentacionih primjera. Za precizno normiranje obroka potrebno je znati kvalitet stočne hrane (svakog hraniva posebno), uzrast, reproduktivni stadijum i nivo proizvodnje svakog grla.

1. Livadsko sijeno (prosječnog kvaliteta) - 5 kg
2. Sijeno lucerke - 5 kg
3. Pivski trop (svjež) - 15 kg
4. Koncentrat sa 14% proteina - 8 kg

Ovo je primjer obroka za krave TM od oko 600 kg, čija je proizvodnja oko 30 kg mlijeka sa 4% MM.

Treba naglasiti da je obrok bez upotrebe silaže vrlo teško izbalansirati.

Navodimo primjer obroka za krave TM oko 600 kg, koje proizvode 20-30 kg mlijeka.

1. Sijeno - 4-6 kg
2. Silaža cijele biljke kukuruza - 20 kg
3. Koncentrat sa 18% proteina - 9 kg

Da bi se smanjili troškovi ishrane u ljetnjem periodu se koristi zelena hrana. Imamo jedan primjer obroka za krave TM 500-600 kg koje daju 25 kg mlijeka.

1. Zelena lucerka - 25 kg
2. Sudanska trava - 30 kg
3. Koncentrat - 5 kg

Najeftiniji obrok se može obezbijediti sa pašnjaka uz prihranu koncentrovanom hranom. Količina koncentrata zavisi od količine mlijeka i kvaliteta pašnjaka.

VAŽNE PREPORUKE ZA ISHRANU KRAVA

Obezbijediti kravama puno svjetla, vode, kretanja i kvalitetne hrane.

Kravama u ranoj laktaciji i visokomliječnim grlima davati najkvalitetniju hranu.

Krave treba da imaju na raspolaganju hranu i svjetlo 20 časova u toku dana, a vodu 24 časa.

Nastojati davati kravama ista hraniva, bez naglih promjena jer stresno reaguju na promjenu hrane.

Hranu u jaslama što češće prevrtati, zbog podsticanja na češće konzumiranje.

Ako temperatura u objektu prelazi 24°C dolazi do smanjenja konzumiranja hrane. Za svaki stepen povećanja temperature konzumiranje SM se smanjuje za oko 2.8%. Zato bi trebalo veći dio obroka obavljati noću.

Kravama ne smeta niska temperatura i treba im obezbijediti dovoljno svježeg vazduha i zimi.

Kravama u fazi zasušenja davati istu hranu koju su konzumirale tokom laktacije. Zasušenim kravama u prvoj fazi zasušenja davati malu količinu koncentrata (1.5-2 kg/dan), a u drugoj fazi povećati na 3-4 kg/dan (voditi računa o edemu vimena).

Nakon teljenja postepeno povećavati količinu konc. za oko 0.5-1kg/dan.

Na svaki kg očekivane proizvodnje mlijeka neophodno je da krave konzumiraju 0.5 kg SM. Manje od toga dovodi

do gubitka u kondiciji i češće pojave metaboličkih poremećaja.

Ako se koncentrat daje posebno treba ga davati u više doza po 2-3 kg.

Krave koje se muzu tri puta dnevno, jedu oko 5-6% više SM nego pri dvokratnoj muži. Treba obezbijediti čistu vodu 24 časa dnevno. Krave piju 4 l vode za 1 kg proizvedenog mlijeka. Davati 30 g soli obogaćene mikroelementima za uzdržne potrebe i po 20 g za svakih 10 kg mlijeka. Kod zasušenih krava paziti na odnos Ca i P. Treba da bude 2:1, odnosno 80-100 g Ca i 45 g P. U cilju sprječavanja pojave ketoze ne dozvoliti gojenje zasušenih krava. Krava treba da bude u istoj kondiciji pri zasušenju i pri teljenju.